

Inform EMN

Osoby bez štátnej príslušnosti v EÚ

Verzia 4. – 11. novembra 2016

1 Úvod

[Rada pre spravodlivosť a vnútorné veci \(SVV\) vo svojich záveroch z 3. a 4. decembra 2015](#) poverila Európsku migračnú sieť (EMN) vytvorením platformy na výmenu informácií a osvedčených postupov v otázke osôb bez štátnej príslušnosti.

Tento inform EMN je zhrnutím odpovedí členských štátov a Nórska na ad hoc otázku národného kontaktného bodu EMN (NKB EMN) Luxembursko z 12. marca 2015¹ a na dve spojené ad hoc otázky NKB EMN Luxembursko a Komisie zo 4. mája 2016.² Inform dopĺňa a nadväzuje na [policy brief](#), ktorý vznikol ako výstup konferencie organizovanej NKB EMN Luxembursko pod názvom „Riešenie problému osôb bez štátnej príslušnosti: výmena skúseností a osvedčených postupov“, ktorá sa konala 15. apríla 2016 v Luxemburgu. Pri tvorbe informu sa vychádzalo aj z ďalších zdrojov informácií,³ ktoré umožnili doplniť isté medzery v analýze problému.

2 Odôvodnenie a kontext

V článku 1 [Dohovoru o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti](#) z roku 1954 sa osoba bez štátnej príslušnosti definuje ako akákoľvek osoba, ktorá nie je podľa zákonov žiadneho štátu považovaná za občana takéhoto štátu.

Stav bez štátnej príslušnosti predstavuje právnu anomáliu, ktorá môže predstavovať prekážku prístupu k základným ľudským, občianskym, politickým, hospodárskym, sociálnym a kultúrnym právam. V dôsledku svojho právneho postavenia tieto osoby často žijú v podmienkach dlhodobej marginalizácie a diskriminácie a čelia mnohým problémom, ako je nemožnosť prístupu k zdravotnej starostlivosti, nemožnosť vstupu do vzdelávacích programov, nadobudnutia majetku, získania legálneho zamestnania, uzavretia manželstva či otvorenia si bankového účtu.

¹ Na túto ad hoc otázku odpovedalo 23 krajín: AT, BE, CZ, EE, FI, FR, DE, HR, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, SK, SI, ES, SE, UK a NO.

² Prvá ad hoc otázka bola aktualizáciou staršej otázky z roku 2015 a odpovedalo na ňu 25 krajín. AT, BE, CZ, EE, FI, FR, DE, HR, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, SK, SI, ES, SE, UK a NO. Na druhú ad hoc otázku pod názvom „O osobách bez štátnej príslušnosti: maloletých narodených v exile a maloletých bez sprievodu“ odpovedalo 21 krajín. AT, BE, HR, CZ, EE, FI, FR, DE, HU, IT, LV, LT, LU, NL, PL, PT, SK, SI, SE, UK a NO.

³ Napríklad štúdia výboru LIBE, *Practices and Approaches in EU Member States to Prevent and End Statelessness* [Postupy a prístupy členských štátov EÚ na predchádzanie a riešenie stavu bez štátnej príslušnosti], Európsky parlament, 2015.

Hoci stav bez štátnej príslušnosti sa môže vyskytnúť v rôznych kontextoch, jeho najčastejšou príčinou je nástupníctvo štátov, zle definované alebo diskriminačné právne predpisy v oblasti štátnej príslušnosti, svojvoľné odobratie štátnej príslušnosti, nútené vysídlenie alebo nútená migrácia či nemožnosť splniť požiadavky na získanie štátnej príslušnosti.

Stav bez štátnej príslušnosti je problémom, ktorý sa vyskytuje aj v Európskej únii. V roku 2015 UNHCR odhadol celkový počet osôb bez štátnej príslušnosti v Európe na 592 151 osôb.⁴ Vo svete sa podľa odhadov UNHCR každých 10 minút narodí dieťa bez štátnej príslušnosti.⁵

3 Hlavné zistenia

V tomto informe uvádzame tieto základné zistenia:

- ★ Signatármi *Dohovoru o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti* z roku 1954 („dohovor z r. 1954“) je 24 členských štátov EÚ a *Dohovoru o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti* z roku 1961 („dohovor z r. 1961“) je 19 členských štátov EÚ. **Cyprus** a **Luxembursko** vo svojich národných parlamentoch prijali zákony na účel pristúpenia k dohovoru z r. 1954 a/alebo dohovoru z r. 1961.
- ★ Členské štáty používajú rozdielne konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti, ako napr.:
 - osobitné administratívne konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti;
 - všeobecné administratívne konanie alebo konanie, ktoré je súčasťou iného administratívneho konania;
 - ad hoc administratívne konania;
 - súdne konania (**BE** a **IT** – v prípade, ak žiadateľ nemá legálny pobyt v krajine).

⁴ UNHCR, *Global Trends; Forced Displacement in 2015* [Globálne trendy – nútené vysídlenie v roku 2015], príloha – tabuľka 1; dostupné na: <http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html>

⁵ UNHCR, *A Special Report; Ending Statelessness within 10 Years* [Osobitná správa UNHCR – Vyriešenie problému osôb bez štátnej príslušnosti do 10 rokov], november 2015, dostupné na: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opedocPDFViewer.html?docid=546217229&query=Special%20Report:%20Ending%20Statelessness%20Within%2010%20Years>

- ★ Vo väčšine členských štátov nie je priamy súvis medzi určením stavu bez štátnej príslušnosti a vydaním osobitného povolenia na pobyt. Jednotlivec s uznaným postavením osoby bez štátnej príslušnosti teda v zásade nemá automatické právo zostať v krajine, ktorá vykonala určenie stavu bez štátnej príslušnosti.⁶ Iba niekoľko členských štátov udeľuje takýmto osobám povolenie na pobyt. V prevažnej väčšine členských štátov musí osoba s uznaným postavením osoby bez štátnej príslušnosti, ktorá chce získať legálny pobyt, podať žiadosť o povolenie na pobyt na základe iných dôvodov. V niektorých prípadoch to môže byť zložité, keďže osoby s uznaným postavením bez štátnej príslušnosti, nemusia spĺňať stanovené kritériá (napr. nemajú finančné prostriedky alebo nemôžu splniť dôkazné požiadavky).
- ★ Prístup na trh práce, prístup k vzdelávaniu a odbornej príprave, ako aj prístup k zdravotnej starostlivosti a sociálnej pomoci nevyplýva z určenia stavu bez štátnej príslušnosti, ale z povolenia na pobyt, ktoré by mala osoba bez štátnej príslušnosti získať. Osoby bez štátnej príslušnosti, ktoré povolenie na pobyt nezískajú, sa tak ocitajú v právnom vákuu.
- ★ Väčšina členských štátov poskytuje istú formu prístupu k štátnej príslušnosti pre deti, ktoré sa na ich území narodili bez štátnej príslušnosti. Vo väčšine členských štátov sa uplatňuje zásada *ius soli*, ktorá sa vzťahuje na udelenie štátnej príslušnosti pri narodení dieťaťa bez štátnej príslušnosti v danej krajine, na jej uplatnenie sa však vzťahujú isté podmienky. Väčšina členských štátov, ktorá uplatňuje zásadu *ius soli* pri narodení umožňuje nadobudnutie štátnej príslušnosti prostredníctvom naturalizácie v neskoršej fáze (napr. NL). Vo väčšine členských štátov však existujú medzery v súvisiacej legislatíve,

ktoré spôsobujú, že niektoré deti narodené bez štátnej príslušnosti k nej nemajú prístup vôbec.

- ★ Neexistuje špecifické konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti maloletých bez sprievodu, ktoré by bralo do úvahy zraniteľnosť tejto skupiny. Väčšina členských štátov, ktoré majú konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti pre dospelých ho aplikujú na maloletých bez sprievodu bez akejkoľvek adaptácie. Napriek tomu je vo väčšine prípadov stanovený opatrovník, ktorý maloletého sprevádza a v tých členských štátoch EÚ, ktoré majú osobitné konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti je poskytnutá právna pomoc (okrem **LV** a **UK**). Dôkazné bremeno počas konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti však zostáva na strane maloletého, tak ako je to v prípade dospelých.
- ★ S výnimkou zopár členských štátov EÚ, väčšinou neexistujú ustanovenia, umožňujúce deťom narodeným *en route* do EÚ, ktoré prídu bez rodného listu získať rodný list alebo iný rovnocenný dokument v krajine príchodu.

Sarah

Sarah sa narodila v Konžskej demokratickej republike ako osoba s dvojitou štátnou príslušnosťou zdedenou od matky z Konga a otca z Rwandy. Potom ako rodičov zatkli na základe obvinenia zo špionáže, utiekla Sarah vo veku 15 rokov do Európy (krajiny X). Jej žiadosť o azyl bola zamietnutá, úrady ju však nemohli vyhostiť. Pri podávaní žiadosti o povolenie na prechodný pobyt (čo bola jediná možnosť pre „nevrátiteľné osoby“ v takejto situácii) si uvedomila, že prišla o obe predchádzajúce štátne príslušnosti a stala sa osobou bez štátnej príslušnosti. Ani jedna z krajín jej nevydala doklad totožnosti a nedostala ani povolenie na prechodný pobyt v krajine X. Po 12 rokoch je stále v rovnakej situácii, pričom nemôže (znovu) získať ani konžskú ani rwandskú štátnu príslušnosť. Keďže krajina X v súčasnosti nemá zavedené žiadne konanie na uznanie postavenia osôb bez štátnej príslušnosti či ich regularizáciu, pre Sarah neexistuje žiadne riešenie. Nemôže študovať, pracovať či založiť si rodinu.

⁶ Hoci v dohovore z r. 1954 nie je obsiahnutá výslovná požiadavka, aby štáty osobám s uznaným postavením bez štátnej príslušnosti udeľovali právo na pobyt, povolenie by v praxi naplňalo cieľ a účel tohto dohovoru, čo reflektujú aj postupy štátov, v ktorých existuje osobitné konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti. UNHCR, *Handbook on Protection of Stateless Persons* [Príručka na ochranu osôb bez štátnej príslušnosti], 30. jún 2014, dostupné na: <http://www.refworld.org/docid/53b676aa4.html>, ods.

4 Situácia a stav na základe dohovorov týkajúcich sa osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954 a 1961

Dva najvýznamnejšie medzinárodné nástroje týkajúce sa problému osôb bez štátnej príslušnosti sú [Dohovor o postavení osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954](#) a [Dohovor o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1961](#). Dohovorom z r. 1954 sa zaviedla definícia pojmu „osoba bez štátnej príslušnosti“, pričom tento dohovor predstavuje základ medzinárodného právneho rámca na riešenie situácie osôb bez štátnej príslušnosti. Dohovor z r. 1961 je popredným právnym nástrojom, ktorý obsahuje pravidlá na prenesenie a neodňatie občianstva s cieľom zabrániť stavu bez štátnej príslušnosti. Nie všetky členské štáty Európskej únie sú signatármi týchto dohovorov.

4.1 PRISTÚPENIE K DOHOVORU Z R. 1954

V súčasnosti je signatárom tohto dohovoru 24 členských štátov (**AT, BE, BG, HR, CZ, DK, FI, FR, DE, GR, HU, IE, IT, LV, LT, LU, NL, PT, RO, SK, SI, ES, SE** a **UK**). **CY, EE, MT** a **PL** k dohovoru zatiaľ nepristúpili.⁷

4.2 PRISTÚPENIE K DOHOVORU Z R. 1961

Signatárom tohto dohovoru je len 19 členských štátov (**AT, BE, BG, HR, CZ, DK, FI, FR, DE, GR, HU, IE, IT, LV, LT, LU, NL, PT, RO, SK, SI, ES, SE** a **UK**). **FR** dohovor podpísalo, no zatiaľ ho neratifikovalo. Osem členských štátov (**EL, EE, CY, LU, MT, PL, SI** a **ES**) k nemu ešte nepristúpilo.⁸

Spomedzi nesignatárskych štátov **iba Cyprus** a **Luxembursko** vyjadrili zámer pristúpiť k **dohovoru z r. 1961**. **Cyprus** na tento účel v r. 2011 prijal zákon, ktorý v súčasnosti čaká na vnútorné prerokovanie poslancami národného parlamentu.⁹ Luxemburská vláda parlamentu 23. marca 2016 predložila zákon o pristúpení.¹⁰

⁷https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=V-3&chapter=5&Temp=mtdsg2&clang=en

⁸https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=V-4&chapter=5&clang=en

⁹ Zhrnutie spoločnej ad hoc otázky KOM a LU EMN NKB zo 4. mája 2016 o osobách bez štátnej príslušnosti (časť 1).

¹⁰ Zákon č. 6974. K zákonu už vydala pozitívne stanovisko Poradenská komisia o ľudských právach (dokument č. 6974/01 z 19. apríla 2016) a Rada štátu (dokument č. 6974/02 z 24. marca 2016).

Päť členských štátov (**EE, FR¹¹, PL, SI** a **ES**) uviedlo, že k dohovoru z r. 1961 neplánuje pristúpiť. Členské štáty uviedli tieto dôvody:

- ★ **Estónsko** uvádza, že estónsky zákon o občianstve je v čiastočnom rozpore s dohovorom;¹²
- ★ **Francúzsko** si chce zachovať možnosť odobrať francúzsku štátnu príslušnosť v prípade potreby.¹³
- ★ Podľa **Poľska** by pristúpenie k dohovoru zvýhodnilo osoby bez štátnej príslušnosti v porovnaní s inými cudzincami, ktorí už majú legálny pobyt v Poľsku.
- ★ **Slovinsko** má výhrady k uplatňovaniu článku 12 dohovoru z r. 1961 vo vzťahu k článku 1. Súčasná slovinská legislatíva obsahuje väčšinu ustanovení dohovoru a za istých okolností poskytuje jednoduchšie podmienky na získanie občianstva.
- ★ **Španielsko** poukazuje na to, že existujúca španielska legislatíva chráni deti, ktoré sa v krajine narodili bez štátnej príslušnosti.¹⁴

Nórsko pristúpilo k obom dohovorom.

Graf 1 – Signatárske krajiny dohovorov o osobách bez štátnej príslušnosti

Zdroj: UNHCR, 4. október 2016

¹¹ Súčasná francúzska vláda neplánuje predložiť francúzskemu parlamentu návrh na ratifikáciu dohovoru.

¹² Podľa EE je estónske právo v oblasti občianstva založené na zásade ius sanguinis, pričom dohovor predpokladá udelenie občianstva osobe narodenej na území krajiny, ktorá by inak bola bez štátnej príslušnosti (ius solis).

¹³ Podpisom tohto dohovoru by sa však Francúzsko (tak ako všetky signatárske štáty) zaviazalo k dodržiavaniu „účelu a ducha“ tohto dohovoru (v súlade so zásadou dobrej viery). Zákon zo 16. marca 1998 preto obsahuje ustanovenie, ktorým sa zakazuje akékoľvek rozhodnutie o odobratí štátnej príslušnosti, ak by to znamenalo, že predmetná osoba by sa stala osobou bez štátnej príslušnosti.

¹⁴ Podľa článku 17 písm c) španielskeho občianskeho zákonníka „osoby, ktoré sa narodili dvom rodičom-cudzincom bez štátnej príslušnosti, alebo osoby, ktoré na základe práva nezískajú od rodičov štátnu príslušnosť, získavajú narodením španielsku štátnu príslušnosť.“

5 Konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti¹⁵

Konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti je mechanizmus na stanovenie, či je osoba bez štátnej príslušnosti, ktorý je praktickou podmienkou zabezpečenia ochrany takejto osoby. Dohovor o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti z roku 1954 neustanovuje osobitné konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti, signatárske štáty však musia podľa článku 1 dohovoru identifikovať osoby bez štátnej príslušnosti na účel poskytnutia štandardu zaobchádzania zakotveného v dohovore. Identifikácia osoby bez štátnej príslušnosti sa môže vykonať prostredníctvom konaní, ktoré nie sú určené osobitne na tento účel.

V súčasnosti väčšina členských štátov (**AT, BE, HR, CZ, EE, FI, DE, IE, LT, MT, NL, PL, SK, SI, SE**) a **NO** nemá zavedené osobitné administratívne konanie pre osoby bez štátnej príslušnosti.

Belgicko uviedlo, že takéto osobitné konanie plánuje zaviesť a **Holandsko** v súčasnosti takéto konanie pripravuje.

Sedem členských štátov (**FR**¹⁶, **HU, IT, LV, LU, ES** a **UK**) majú osobitné konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti.

Členské štáty nemajú spoločný model administratívneho konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti. Niektoré členské štáty používajú všeobecné administratívne konania alebo dané administratívne konania kombinujú s inými (napr. v oblasti občianstva, povolení na pobyt, medzinárodnej ochrany alebo konaní *ex officio*). S cieľom ilustrovať uvedené rozdiely uvádzame prehľad konaní členských štátov na určenie stavu bez štátnej príslušnosti.

5.1 OSOBITNÉ KONANIA NA URČENIE STAVU BEZ ŠTÁTNEJ PRÍSLUŠNOSTI

Osobitné konania, ktoré sa na tento účel používajú vo **FR, HU, IT, LV, LU, ES** a **UK**, sa významne líšia.

Vo **Francúzsku** žiadateľ osobne podá riadne podpísanú žiadosť na predpísanom formulári. Žiadosť musí obsahovať dve fotografie, cestovný pas (ak ho žiadateľ má), doklady dokazujúce občianske postavenie a kópiu povolenia na pobyt (ktoré musí byť platné). Všetky tieto doklady predloží Francúzskemu úradu na ochranu utečencov a osôb bez štátnej príslušnosti, ktorý je zodpovedný za určovanie stavu bez štátnej príslušnosti.¹⁷ Úrad môže žiadateľa pozvať na osobný pohovor (čo však nie je povinnou súčasťou konania). Žiadateľ sa môže vyjadriť v jazyku, ktorý si vyberie, v prípade potreby mu môže asistovať tlmočník.¹⁸ Dôkazné bremeno je na žiadateľovi. Úrad môže poskytnúť pomoc s kontaktovaním príslušných orgánov v iných krajinách. Akceptujú sa všetky typy dokladov.

V **Maďarsku** možno azylovú procedúru a konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti iniciovať nezávisle na základe žiadosti dotknutej osoby. Konanie na určenie stavu bez príslušnosti sa iniciuje na základe písomnej alebo ústnej žiadosti dotknutej osoby na regionálnom riaditeľstve úradu pre prisťahovalectvo a štátnu príslušnosť podľa miesta pobytu. Žiadateľ musí podať ústne vyhlásenie, ktoré sa zaznamená. Pri písomnom podaní žiadosti a/alebo ústnom vyhlásení má žiadateľ právo hovoriť svojím rodným jazykom alebo akýmkoľvek iným jazykom, ktorému rozumie. Podanie žiadosti je bezplatné. Náklady na tlmočenie, ako aj náklady na právnu pomoc hradí štát. Právny zástupca žiadateľa môže byť prítomný počas pohovoru a mal by byť o pohovore informovaný najmenej v päťdňovom predstihu. UNHCR sa môže podieľať na akejkoľvek fáze konania určenie stavu bez štátnej príslušnosti. Dôkazné bremeno je na žiadateľovi. Maloletým bez sprievodu sa pridelujú opatrovníci *ex-officio*.

Po rozhodnutí ústavného súdu^{19a} rozsudku z 30. septembra 2015 je určovanie stavu bez štátnej príslušnosti dostupné pre všetky osoby bez štátnej príslušnosti, nielen pre tie, ktoré žijú legálne na území Maďarska.

¹⁵ Tieto informácie boli zozbierané na základe 23 odpovedí členských štátov na ad hoc otázku z 12. marca 2015.

¹⁶ Zákom č. 2015-925 z 29. júla 2015 sa do kódexu týkajúceho sa vstupu a pobytu cudzincov a práva na azyl (CESEDA) zaviedla osobitná kapitola pre osoby bez štátnej príslušnosti (články L. 812-1 až 812-8 kódexu CESEDA).

¹⁷ Článok R. 812-1 kódexu CESEDA vytvorený vyhláškou č. 2015-1166 z 21. septembra 2015.

¹⁸ Článok R. 812-2 kódexu CESEDA vytvorený vyhláškou č. 2015-1166 z 21. septembra 2015.

¹⁹ V rozsudku č. 6/2015 (II.25) súd rozhodol, že pojem „zákonne“ obsiahnutý v pododdieli 1 oddielu 76 zákona II z roku 2007 o prijímaní a práve na pobyt štátnych príslušníkov tretích krajín je v rozpore so základným právom a s účinnosťou od 30. septembra 2015 ho zrušil.

V **Taliansku** existujú dva typy konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti: súdny a administratívny. V rámci administratívneho konania podá osoba žiadosť ministerstvu vnútra. Žiadateľ musí priložiť svoj rodný list, doklad potvrdzujúci zákonný pobyt v Taliansku, kópiu svojho povolenia na pobyt a akýkoľvek dokument, ktorý potvrdzuje stav bez štátnej príslušnosti. V rámci súdneho konania sa uplatňujú pravidlá bežného občianskeho súdneho poriadku. Podobne ako v rámci administratívneho konania aj v rámci súdneho konania je dôkazné bremeno na žiadateľovi. Nevyžaduje sa však, aby mal žiadateľ povolenie na pobyt v Taliansku, tzn. neexistujú žiadne podmienky prístupu k tomuto konaniu. Dňa 26. novembra 2015 bol do senátu predložený zákon týkajúci sa konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti v rámci prefektúr – územných orgánov vlády. Hlavné zmeny sa týkajú: a) možnosti požiadať o postavenie osoby bez štátnej príslušnosti pre všetky osoby v Taliansku, a to aj v prípade, ak sú v Taliansku nelegálne; b) vydania povolenia na pobyt policajnými orgánmi „v závislosti od výsledku konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti“; c) možnosti, aby žiadatelia s legálnym aj nelegálnym pobytom pri podaní žiadosti predložili svoje vysvetlenie týkajúce sa ich osobnej situácie a dĺžky pobytu v Taliansku.²⁰

V **Lotyšsku** musí žiadateľ podať písomnú žiadosť a predložiť doklad totožnosti, rodný list, potvrdenie vydané príslušným kompetentným orgánom tretej krajiny o tom, že osoba nie je občanom príslušného štátu, alebo doklad potvrdzujúci, že nemôže daný doklad ani žiadny iný relevantný doklad získať. Po podaní žiadosti môže žiadateľ zostať v krajine. Dôkazné bremeno je na žiadateľovi, v praxi ho však s ním zdieľa úrad pre občianstvo a migračné záležitosti. Konanie je bezplatné a je dostupné všetkým osobám bez štátnej príslušnosti nielen osobám s legálnym pobytom.

V prípade, ak bola osoba zadržaná z dôvodu nelegálneho pobytu bez platných cestovných dokladov, môže orgán štátnej ochrany hraníc pomôcť s kontaktovaním zahraničných veľvyslanectiev a so získaním potrebných dokladov.

Rozhodnutie o pridelení alebo zamietnutí postavenia osoby bez štátnej príslušnosti sa vydáva do troch mesiacov od podania žiadosti. Túto lehotu možno predĺžiť až na jeden rok.

²⁰ Zhrnutie spoločnej ad hoc otázky KOM a LU EMN NKB zo 4. mája 2016 o osobách bez štátnej príslušnosti (časť 1).

V **Luxembursku** bol nedávno zavedené osobitné konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti.²¹ Cudziniec, ktorý nemá štátnu príslušnosť žiadneho štátu a má pobyt v Luxemburskom veľkovevodstve, musí podať riadne podpísanú žiadosť na osobitnom tlačive²² Službe pre cudzincov v rámci Riaditeľstva pre imigráciu. Žiadosť musí obsahovať osobné údaje žiadateľa a podrobné vysvetlenie príčin, prečo nemá vlastnú štátnu príslušnosť. Žiadateľ musí pripojiť postačujúce a závažné dôkazy na podporu svojich tvrdení.²³ Služba pre cudzincov preskúma všetky poskytnuté doklady a zozbiera akékoľvek iné relevantné informácie, ktoré umožnia stanoviť, ktoré krajiny (ak nejaké) by mohli žiadateľovi udeliť občianstvo. V prípade potreby sa žiadateľ pozve na pohovor alebo môže byť vyzvaný, aby predložil dodatočné doklady či doplňujúce informácie. Dôkazné bremeno je na žiadateľovi, týka sa však len stanovenia, či má žiadateľ štátnu príslušnosť akejkoľvek relevantnej krajiny, teda krajiny, kde sa narodil, v ktorej žijú jeho príbuzní alebo kde žil v minulosti. Úrady si so súhlasom žiadateľa môžu vyžiadať doplňujúce informácie z rôznych krajín, s ktorými môže byť žiadateľ spojený. Počas preskúmania žiadosti nemá žiadateľ právo pobytu v krajine. Ak má žiadateľ nelegálny pobyt, môže byť vydaný príkaz na jeho vyhostenie.²⁴ Služba pre cudzincov môže vydať rozhodnutie do troch mesiacov od podania žiadosti. Túto lehotu možno predĺžiť, ak ide o zložitý prípad.

V **Španielsku** žiadateľ musí predložiť žiadosť na Úrade pre azyl a útočisko, na cudzineckom úrade alebo na policajnej stanici do jedného mesiaca od svojho príchodu na územie Španielska. V žiadosti musí žiadateľ vysvetliť dôvody, prečo nemá štátnu príslušnosť, a predložiť všetky dokumenty, ktoré sú pre jeho prípad relevantné. Dôkazné bremeno je na žiadateľovi. Ak by bol nutný pohovor a v prípade potreby môže žiadateľovi pomôcť tlmočník. Ministerstvo vnútra prijme rozhodnutie o predloženej žiadosti do troch mesiacov po jej podaní.

²¹

<http://www.guichet.public.lu/citoyens/fr/immigration/cas-specifiques/apatriede/demande-statut-apatriede/index.html>

²² Žiadosť môže podať tretia splnomocnená strana alebo právnik.

²³ Ak dokumenty nie sú v angličtine, nemčine alebo francúzštine, musí byť k žiadosti pripojený aj preklad vypracovaný úradne vymenovaným prekladateľom.

²⁴ Na základe tohto konania sa zmenila judikatúra administratívneho súdu č. 36744C z 27. októbra 2015, podľa ktorej pravidelný pobyt ani pravidelná prítomnosť, nepredstavujú potrebné podmienky na predloženie žiadosti a uznanie stavu bez štátnej príslušnosti.

Poslednou krajinou, ktorá má osobitné konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti na svojom území, je **Spojené kráľovstvo**. Konanie je úplne nezávislé od azylovej procedúry, pričom žiadosť o azyl má prednosť pred žiadosťou o uznanie postavenia osoby bez štátnej príslušnosti. Žiadosti sa v rámci konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti posudzujú až potom, ako bolo rozhodnuté o žiadosti o azyl alebo po jej stiahnutí. Žiadosť o určenie stavu bez štátnej príslušnosti musí žiadateľ predložiť na predtlačnom formulári. Spolu so žiadosťou musí predložiť ďalšie podporné dokumenty, ktorými môže relevantne podložiť svoju žiadosť, ako napr. rodný list, sobášny list a pod. Žiadosť treba zaslať poštou ministerstvu vnútra. Dôkazné bremeno je na žiadateľovi. Dôkazy sa posudzujú s ohľadom na osobné skutočnosti žiadateľa získané prostredníctvom rozhovoru a v písomnej podobe, pričom sa prihliada na právo a prax v dotknutej krajine, a to tak s ohľadom na osobu žiadateľa, ako aj s ohľadom na skupinu (alebo skupiny) osôb, ku ktorej žiadateľ patrí. Od februára 2016 platí zmenený postup konania, v rámci ktorého sa orgánom povoľuje nevykonávať pohovor vo všetkých prípadoch, ale naopak umožňuje im rozhodnúť na základe už získaných dokladov (napr. prostredníctvom písomného konania alebo kontaktu s vnútroštátnymi či konzulárnymi orgánmi). Sociálni pracovníci by mali byť pripravení vykonať prieskum alebo relevantné dotazovanie iných vnútroštátnych orgánov, od ktorých

Luka

Luka sa narodil na Ukrajine v čase, keď ešte bola súčasťou ZSSR. Vyrástol v detskom domove a v roku 1991 sa vo veku len 15 rokov presťahoval do EÚ (krajina X). Nikdy nevlastnil dokumenty potvrdzujúce jeho štátnu príslušnosť. V dôsledky toho bol Luka po dosiahnutí plnoletosti v krajine X opakovane zadržaný. Pokusy vyhostiť ho však boli neúspešné, keďže Ukrajina ho nepovažuje za svojho štátneho príslušníka. Pri poslednej príležitosti bol Luka zadržaný na 14 mesiacov, prepustili ho v r. 2010. Súd nariadil jeho prepustenie a uviedol, že Luku nie je možné vyhostiť, na základe čoho mu bol konečne udelený tolerovaný pobyt. Jeho problémy sa tým však neskončili. Napriek tomu, že v krajine X žije viac ako 20 rokov, Luka stále nie je uznaný ako osoba bez štátnej príslušnosti a tolerovaný pobyt mu neumožňuje pracovať alebo mať zdravotné poistenie. Nemôže sa oženiť alebo sa oficiálne zaregistrovať ako otec svojho syna. Nedávno mu bola zamietnutá žiadosť o predĺženie tolerovaného pobytu, keďže nebol schopný predložiť nové doklady z ukrajinského veľvyslanectva. Následne mu bola udelená pokuta za nezákonný pobyt. Zdá sa, že tento nekonečný cyklus bude ďalej pokračovať.

žiadateľ nezískal relevantné informácie. Sociálny pracovník môže kontaktovať konzulárne orgány krajín, na ktoré má žiadateľ prepojenia, ak to považuje za potrebné na potvrdenie skutočnosti, že žiadateľ je bez štátnej príslušnosti. Urobí tak len so súhlasom žiadateľa.

5.2 SÚDNE KONANIA, KTORÉ ČLENSKÉ ŠTÁTY VYUŽÍVAJÚ NA URČENIE STAVU BEZ ŠTÁTNEJ PRÍSLUŠNOSTI

V prípade **Belgicka** sú za uznávanie postavenia osoby bez štátnej príslušnosti zodpovedné prvostupňové súdy. Toto rozhodnutie možno predložiť odvolaciemu súdu. Počas konania nemá žiadateľ nárok na prechodný legálny pobyt. Dôkazné bremeno je na žiadateľovi, ktorý musí dokázať, že nikdy nemal štátnu príslušnosť alebo že ju a už k nej nemôže získať prístup.

Informácie o súdnom konaní v **Taliansku** sú uvedené v časti 2.a.

5.3 VŠEOBECNÉ ADMINISTRATÍVNE KONANIE NA URČENIE STAVU BEZ ŠTÁTNEJ PRÍSLUŠNOSTI ALEBO KONANIA, KTORÉ SÚ SÚČASŤOU INÉHO ADMINISTRATÍVNEHO KONANIA

Medzi členskými štátmi neexistuje jednotný prístup k tomu ako štáty určujú stav bez štátnej príslušnosti prostredníctvom všeobecného administratívneho konania alebo v rámci iného administratívneho konania. Niektoré členské štáty používajú všeobecné administratívne konania alebo určenie vykonávajú v rámci iného administratívneho konania (napr. v oblasti občianstva, povolení na pobyt, medzinárodnej ochrany alebo konaní ex officio).

V **Českej republike** môže žiadateľ požadujúci postavenie osoby bez štátnej príslušnosti využiť všeobecné administratívne konanie alebo požiadať o medzinárodnú ochranu. Príslušným orgánom je Oddelenie azylu a migračnej politiky Ministerstva vnútra ČR. Dňa 18. decembra 2015 bola prijatá novela zákona o azyle, ktorá umožňuje využiť mechanizmy azylového zákona na uznávanie postavenia utečenca aj pre žiadateľov spadajúcich pod dohovor z r. 1954.

Vo **Fínsku** sa využíva administratívne konanie na určenie občianstva osoby alebo stavu bez štátnej príslušnosti. Fínska imigračná služba konajúca na podnet žiadateľa alebo verejného orgánu určuje štatút občianstva u osôb, ktoré majú pobyt vo Fínsku. S cieľom určiť občianstvo používa Fínska imigračná služba doklady totožnosti, dátum narodenia, miesto predchádzajúceho pobytu, národnú legislatívu príslušných krajín a porovnáva konania na získanie občianstva v rôznych štátoch.

V **Nemecku** neexistuje osobitné konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti. Zodpovedný orgán žiadosť preskúma a vyžiada si vyjadrenie týkajúce sa otázok občianstva počas konania týkajúceho sa pobytu u alebo počas naturalizačnej procedúry.

V **Slovenskej republike** sa v rámci administratívneho konania vyžaduje, aby žiadateľ preukázal, že nemá občianstvo štátu: a) v ktorom sa narodil; b) v ktorom mal predchádzajúci pobyt; c) alebo ktorého občianstvo majú jeho rodičia či iní príbuzní. Dôkazné bremeno je na žiadateľovi a rozhodnutie sa vydáva potom, ako príslušný orgán posúdi poskytnutú dokumentáciu. Úrady sa môžu rozhodnúť kontaktovať v individuálnych prípadoch konzulárne orgány.

V **Slovinsku** môže byť osoba bez štátnej príslušnosti identifikovaná počas žiadosti o občianstvo, o povolenie na pobyt alebo o štatút medzinárodnej ochrany.

Vo **Švédsku** môže byť osoba uznaná za osobu bez štátnej príslušnosti pri podaní žiadosti o povolenie na pobyt Švédskemu migračnému úradu alebo pri registrácii na daňovom úrade. V tomto prípade môžu daňové orgány ďalej skúmať situáciu žiadateľa bez štátnej príslušnosti.

Stav bez štátnej príslušnosti možno určiť aj pri podaní žiadosti o švédsku štátnu príslušnosť v prípadoch, ak majú orgány pochybnosť o totožnosti žiadateľa.

V prípade **Nórska** sa vyhlásenie žiadateľa o tom, že je osobou bez štátnej príslušnosti, preskúma v rámci procesu stanovenia totožnosti na základe požiadaviek na dokumentáciu, konaní a kritérií, ktoré sa používajú na posúdenie žiadosti o určenie štátnej príslušnosti.

5.4 AD HOC ADMINISTRATÍVNE KONANIA

V **Chorvátsku** sa po predložení žiadosti o azyl, povolenie na pobyt alebo občianstvo individuálne posudzujú všetky relevantné prvky žiadosti vrátane vyhlásení žiadateľa a dokumentácie, ktorú má žiadateľ k dispozícii v súvislosti so svojou štátnou príslušnosťou či štátnymi príslušnosťami. Príslušným orgánom je ministerstvo vnútra (ktoré je zodpovedné za azylovú procedúru, reguláciu pobytu cudzinca a konanie na získanie chorvátskej štátnej príslušnosti). Na účel zistenia stavu bez štátnej príslušnosti môžu byť kontaktované konzulárne úrady krajín, na ktoré má žiadateľ prepojenie. Ak sa rámci konania zistí, že žiadateľ je bez štátnej príslušnosti, bude na účel tohto konania považovaný za osobu bez štátnej príslušnosti. Navyše osobe, ktorá bola nespochybniteľne uznaná za osobu bez štátnej príslušnosti

a ktorej bol priznaný prechodný alebo trvalý pobyt môže byť vydaný cestovný doklad pre osobu bez štátnej príslušnosti.

Na **Malte** neexistuje žiadne konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti. Ak je to však potrebné, úrady môžu od žiadateľa na ad hoc základe požadovať informácie týkajúce sa jeho štátnej príslušnosti. Rozhodnutie o stave bez štátnej príslušnosti sa prijíma na základe dostupných dokladov.

V **Poľsku** existuje niekoľko konaní na určenie totožnosti a občianstva. Výsledok tohto konania však môže vyústiť do ochrany osôb bez štátnej príslušnosti.

V **Írsku** sa určovanie stavu bez štátnej príslušnosti vykonáva v súlade s dohovorom z r. 1954 na ad hoc základe s ohľadom na okolnosti jednotlivých prípadov.

Boban

Boban je Róm bez štátnej príslušnosti z bývalej Juhoslovanskej republiky Macedónsko. Diskriminácii čelil celý život: nemal prístup k stredoškolskému vzdelaniu, právo na prácu, právo oženiť sa, právo na prístup k sociálnemu zabezpečeniu – v roku 2005 sa preto rozhodol vycestovať a získať azyl v EÚ (krajina X). Jeho žiadosť o azyl bola zamietnutá, preto sa pokúsil získať azyl v inom členskom štáte, no na základe dublinského nariadenia ho vrátili do krajiny X. V roku 2008 podal žiadosť o svoju regularizáciu ako osoby bez štátnej príslušnosti. Žiadosti úrady vyhovel v roku 2009. Jeho súčasný štatút mu napriek tomu neumožňuje pobyt v krajine X. Nezáiskal povolenie na prácu či nárok na pomoc s bývaním alebo sociálnu pomoc. Z dôvodu chudoby bolo jeho jedinou možnosťou znovu sa uchádzať o azyl. Keď mu bol azyl zamietnutý, uchádzal sa oň v dvoch iných krajinách EÚ, pri oboch príležitostiach ho však vrátili späť do krajiny X. Po návrate požiadal o azyl po šiesty raz. Potom, ako mu azyl zamietli, bol na tri týždne zadržaný, napriek tomu, že úrady v krajine X už mali potvrdenie z Macedónska, že nie je občanom a že tam nemôže byť vyhostený. Hoci v súčasnosti nie je zadržaný, nachádza sa v bezvýchodiskovej situácii a nemá žiadnu nádej do budúcnosti.

6 Určenie stavu bez štátnej príslušnosti a povolenie na pobyt

Vo väčšine členských štátov sa osobám bez štátnej príslušnosti povolenie na pobyt či oprávnenie legálne zotrvať v krajine neudeľuje okamžite či automaticky.

V **AT²⁵, EE²⁶, LT, NL, PL, PT, SI, SK a NO** je osoba bez štátnej príslušnosti považovaná za štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý sa môže uchádzať o akýkoľvek typ povolenia na pobyt. V **Írsku** sú povolenia na pobyt vo všeobecnosti dostupné osobám bez štátnej príslušnosti, ak spĺňajú relevantné kritériá. Aj vo **Fínsku, Nemecku a Švédsku** môže osoba bez štátnej príslušnosti získať povolenie na pobyt v závislosti od typu povolenia na pobyt, o ktoré sa uchádza, a to podľa bežných pravidiel udeľovania povolenia na pobyt. Taká istá situácia je v **Luxembursku**, kde uznanie stavu bez štátnej príslušnosti neznamena automatické povolenie na pobyt.

Osoba sa o povolenie na pobyt uchádza na základe podmienok stanovených v zákone o prisťahovalectve.

V **Belgicku** môže osoba uznaná za osobu bez štátnej príslušnosti využiť konanie na humanitárnu regularizáciu²⁷ na základe toho, že ju nie je možné vrátiť do krajiny pôvodu. Ak je v rámci tejto procedúry úspešná, získa potvrdenie o zápise v registri cudzincov.

Na **Cypre** sa osobám bez štátnej príslušnosti odporúča požiadať o medzinárodnú ochranu. V **Českej republike** sa veľká väčšina osôb bez štátnej príslušnosti uchádza o medzinárodnú ochranu.²⁸

Jedinými členskými štátmi, ktoré po uznaní postavenia osoby bez štátnej príslušnosti automaticky udeľujú povolenie na pobyt, sú: **Francúzsko** (rodinné a osobné dôvody), **Maďarsko** (humanitárne povolenie na pobyt), **Taliansko, Lotyšsko** (povolenie na prechodný pobyt), **Španielsko** (preukaz osoby bez štátnej príslušnosti²⁹), **Chorvátsko** (povolenie na prechodný alebo trvalý pobyt) a **Spojené kráľovstvo** (môže byť udelené časovo

²⁵ Pozri napríklad článok 2 ods. 4 podods. 1 zákona o cudzineckej polícii; článok 2 ods. 1, podods. 1 zákona o pobyte a usadení sa (Niederlassungs- und Aufenthaltsgesetz).

²⁶ V EE sa používa pojem „osoby bez stanoveného občianstva“.

²⁷ Článok 10 bis zákona o prisťahovalectve.

²⁸ Tí, ktorí by chceli svoj pobyt regularizovať iným spôsobom, môžu využiť bežné konanie pre cudzincov na základe zákona o pobyte cudzincov. Osoby, ktoré nie je možné vyhostiť, môžu požiadať o osobitné víza na dlhodobý tolerovaný pobyt.

²⁹ Tarjeta acreditativa del reconocimiento de apátrida.

obmedzené povolenie na pobyt). Ak **Írsko** uzná postavenie osoby bez štátnej príslušnosti na základe dohovoru z r. 1954, udelí tejto osobe povolenie na pobyt.

6.1 PLATNOSŤ POVOLENIA NA POBYT UDEĽOVANÉHO OSOBÁM BEZ ŠTÁTNEJ PRÍSLUŠNOSTI

Platnosť povolenia na pobyt udeľovaného osobám bez štátnej príslušnosti závisí od druhu udeleného povolenia na pobyt. Medzi členskými štátmi, ktoré osobám bez štátnej príslušnosti, ktorým bolo priznané postavenie osoby bez štátnej príslušnosti, udeľujú osobitné povolenie, sa trvanie takéhoto povolenia líši, a to od 1 roka až po povolenie s predĺžením na neurčito (1 rok vo **FR**, 2 roky v **IT**, 2,5 roka v **UK**, 3 roky v **HU**, 5 rokov v **LV**, neobmedzené trvanie v **BE**).

V **Slovenskej republike** majú osoby s uznaným postavením osoby bez štátnej príslušnosti nárok uchádzať sa aj o povolenie na trvalý pobyt s neobmedzenou platnosťou.

7 Cestovné doklady

Existujú dva typy cestovných dokumentov, ktoré členské štáty vydávajú osobám bez štátnej príslušnosti.

★ Pas pre cudzincov: **AT, CZ** (v pase je uvedený dohovor z r. 1954), **EE, FI, NL, SI**, a **SE** (okrem prípadov, ak osoba získa štatút utečenca).

★ Cestovný dokument podľa dohovoru z r. 1954 pre osoby bez štátnej príslušnosti: **BE, DE, FR³⁰, HU, IT, LV, LT, LU, SK³¹, ES, UK** a **HR**.

8 Práva priznané osobám bez štátnej príslušnosti

V dohovore z r. 1954 sa stanovuje škála práv pre osoby bez štátnej príslušnosti, a to aj vo vzťahu k zamestnávaniu a vzdelávaniu. V článku 32 sa stanovuje, že signatárske štáty majú v čo najväčšej možnej miere umožňovať naturalizáciu osôb bez štátnej príslušnosti. Práva udeľované osobe s uznaným postavením osoby bez štátnej príslušnosti sa medzi členskými štátmi líšia.³² Ako sme už uviedli, ak neexistuje osobitné konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti, uznanie postavenia vo väčšine členských štátov automaticky nevedie

³⁰ Platný na jeden alebo dva roky v závislosti od typu vydaného povolenia na pobyt.

³¹ Len v prípade, ak sa osobe bez štátnej príslušnosti, udelí povolenie na trvalý pobyt na neobmedzený čas.

³² Hoci EE k dohovorom nepristúpilo, ľuďom s neurčeným občianstvom sa zaručujú práva uvedené v ďalšej časti.

k udeleniu povolenia na pobyt. Vo väčšine členských štátov neexistuje priame prepojenie medzi povolením na pobyt čo ovplyvňuje práva, ktoré osoby bez štátnej príslušnosti v jednotlivých členských štátoch majú.

8.1 PRÍSTUP NA TRH PRÁCE

Prístup na trh práce vo všeobecnosti závisí od typu povolenia na pobyt, ktoré bolo osobe bez štátnej príslušnosti udelené. Vo väčšine prípadov sa prístup udeľuje za rovnakých podmienok ako štátnym príslušníkom tretích krajín.

Ak v **Belgicku** osoba bez štátnej príslušnosti získa potvrdenie o registrácii v registri cudzincov získa prístup na trh práce bez toho, aby musela získať povolenie na pobyt.

V 12 členských štátoch (**AT**³³, **DE**, **EE**, **FI**, **FR**, **IE**, **LT**, **LU**, **NL**, **SK**, **SE** a **SI**) majú osoby bez štátnej príslušnosti s uznaným postavením rovnaký prístup na trh práce ako štátni príslušníci tretích krajín, a to v závislosti od typu udeleného povolenia na pobyt.

V **Maďarsku** neexistujú osobitné ustanovenia na prístup osôb bez štátnej príslušnosti na trh práce. Prístup na trh práce bežne závisí od typu povolenia na pobyt, ktoré bolo osobe bez štátnej príslušnosti udelené.

Vo väčšine prípadov sa prístup udeľuje za rovnakých podmienok ako štátnym príslušníkom tretích krajín.

V **Taliansku**, **Španielsku** a **Spojenom kráľovstve** majú osoby bez štátnej príslušnosti prístup na trh práce.

V **Lotyšsku** majú osoby bez štátnej príslušnosti prístup na trh práce v prípade, ak získali povolenie na pobyt.

8.2 PRÍSTUP K VZDELÁVANIU A ODBORNEJ PRÍPRAVE

Vo väčšine členských štátov majú osoby bez štátnej príslušnosti s uznaným postavením utečenca prístup k vzdelávaniu a odbornej príprave. Prístup k vzdelávaniu a odbornej príprave sa najčastejšie udeľuje za rovnakých podmienok ako štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí majú legálny pobyt v členskom štáte a/alebo na základe typu povolenia na pobyt, ktoré získali (**AT**³⁴, **EE**, **FI**, **FR**, **DE**, **LT**, **LV**, **LU**, **NL**, **SI** and **SE**).

V **Spojenom kráľovstve** majú osoby bez štátnej príslušnosti s uznaným postavením prístup k vzdelávaniu a odbornej príprave.

V **Rakúsku** má osoba bez štátnej príslušnosti s udelenou medzinárodnou ochranou prístup k vzdelávaniu a odbornej príprave za rovnakých podmienok ako príjemca medzinárodnej ochrany.

V **Belgicku** majú deti bez štátnej príslušnosti právo navštevovať školu. Dospelí môžu využívať kurzy odbornej prípravy aj keď im nebolo udelené povolenie na pobyt v krajine. Vo **Fínsku** majú rovnaký prístup ako iní cudzinci s legálnym pobytom v krajine.

V **Nemecku**, **Litve** a **Slovinsku** majú osoby bez štátnej príslušnosti právo navštevovať školu a právno na prístup k odbornej príprave za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci tretích krajín.

Maďarsko poskytuje osobám bez štátnej príslušnosti prístup k vzdelaniu (základnému a strednému). **Taliansko** umožňuje prístup k všetkým úrovňam vzdelania (vrátane vyššieho vzdelávania) a kurzov odbornej prípravy. **Lotyšsko** umožňuje prístup osobám, ktoré majú povolenie na pobyt alebo cestovný doklad.

Luxembursko umožňuje prístup k vzdelávaniu a odbornej príprave v závislosti od typu pobytu, ktorý osoba bez štátnej príslušnosti získa. Uznanie osoby za osobu bez štátnej príslušnosti automaticky nevedie k prístupu k vzdelávaniu a odbornej príprave.

V **Slovenskej republike**, **Luxembursku** a **Lotyšsku** podliehajú maloletí povinnému vzdelávaniu. Neexistuje národná schéma vzdelávania dospelých určená osobám bez štátnej príslušnosti.³⁵

V **Slovenskej republike** však majú – v prípade, že majú legálny pobyt – rovnaký prístup k vzdelávaniu ako slovenskí občania.

8.3 PRÍSTUP K ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI A SOCIÁLNEJ POMOCI

Prístup k zdravotnej starostlivosti a sociálnej pomoci existuje v týchto krajinách:

Francúzsko, **Taliansko**³⁶, **Slovinsko** a **Spojené kráľovstvo** umožňujú prístup k zdravotnej starostlivosti a sociálnej pomoci osobám s uznaným postavením bez štátnej príslušnosti, ktorá má legálny pobyt v krajine. Vo **Francúzsku** majú prístup za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci tretích krajín s legálnym pobytom.

³³ V prípade, ak sa osoba bez štátnej príslušnosti nechádza o medzinárodnú ochranu.

³⁴ Pod podmienkou, že získajú povolenie na pobyt podľa zákona o pobyte a usadení sa.

³⁵ Na miestnej úrovni sú však zvyčajne dostupné bezplatné jazykové kurzy a kurzy socio-kultúrnej orientácie, ktoré poskytujú najmä mimovládne organizácie a medzivládne organizácie (IOM).

³⁶ Vzťahujú sa na nich rovnaké podmienky ako na občanov Talianska.

V **Rakúsku** má osoba bez štátnej príslušnosti s udelenou medzinárodnou ochranou prístup k službám sociálneho zabezpečenia. Ak osoba bez štátnej príslušnosti nie je príjemcom medzinárodnej ochrany, zaobchádza sa s ňou ako so štátnym príslušníkom tretej krajiny, tzn. že prístup závisí od typu udeleného povolenia a na pobyt.

Estónsko, Fínsko, Litva a Holandsko umožňujú prístup k týmto službám pre osoby bez štátnej príslušnosti so zákonným pobytom za rovnakých podmienok ako štátnym príslušníkom tretích krajín. Ak má osoba legálny pobyt v **SE** dlhší ako jeden rok, udeľuje sa jej prístup k národnej registrácii, čo jej umožňuje prístup k balíčku sociálnych benefitov.

V **Belgicku** niektoré pracovné súdy umožňujú, aby osoby bez štátnej príslušnosti poberali sociálnu pomoc. V **Maďarsku** je žiadosť o služby sociálneho zabezpečenia (vrátane zdravotnej starostlivosti) zvyčajne spojená so zamestnaním či inými ziskovými aktivitami. Ak osoba bez štátnej príslušnosti nemá zamestnanie, nemá prístup k zdravotnej starostlivosti alebo sociálnej pomoci s výnimkou základných služieb verejnej zdravotnej starostlivosti.

Štyri členské štáty (**DE, LU, SE a SK**) umožňujú prístup k zdravotnej starostlivosti a sociálnej pomoci v závislosti od udeleného povolenia na pobyt.

V **Lotyšsku** je prístup do systému sociálneho zabezpečenia podmienený typom povolenia na pobyt, ktorý osoba bez štátnej príslušnosti získala alebo jej postavením z hľadiska zamestnania. Lekárska starostlivosť sa poskytuje na základe platieb od poisťovní, zamestnávateľov alebo priamych platieb od pacientov.

8.4 PRÍSTUP K OBČIANSTVU

Prístup k občianstvu je pre osoby bez štátnej príslušnosti zjednodušený v 13 členských štátoch (**BE, HR, CZ, EE, DE, HU, IT, LT, NL, SK, SI, SE, UK**).

Belgicko umožňuje osobám s uznaným postavením osoby bez štátnej príslušnosti využiť konanie na mimoriadnu naturalizáciu vykonávané federálnym parlamentom výhradne na základe stavu bez štátnej príslušnosti, pričom o naturalizácii rozhoduje na základe svojej diskrečnej právomoci (a udeľuje ju ako výsadu či ústupok).

V **Českej republike** zákony umožňujú výnimku pre osoby bez štátnej príslušnosti týkajúcu sa podmienok, ktoré treba splniť s cieľom získať občianstvo. Tieto výnimky sa týkajú požadovanej dĺžky pobytu a účasti na systéme

sociálneho zabezpečenia z dôvodu nedostatočného príjmu.

Sedem členských štátov (**DE, HU, IT, NL, SK, SI, SE**) a **Nórsko** uľahčuje prístup k občianstvu osobám bez štátnej príslušnosti prostredníctvom uľahčenia požadovaných podmienok.

V **Maďarsku** môžu byť osoby bez štátnej príslušnosti naturalizované po 5 rokoch od registrácie bydliska v krajine, pričom 3 roky musí ísť o neprerušený pobyt.³⁷

Taliansko skraca dĺžku pobytu potrebného na naturalizáciu osoby s uznaným postavením osoby bez štátnej príslušnosti na 5 rokov (namiesto 10 rokov). V **Holandsku** sa skraca na 3 roky namiesto 5 rokov. V **Holandsku** nemusia osoby bez štátnej príslušnosti na účel naturalizácie predkladať platný cestovný doklad a za naturalizáciu platia nižší poplatok. **Slovenská republika** vyžaduje, aby osoby bez štátnej príslušnosti mali pobyt v krajine v trvaní 3 rokov namiesto 8 rokov pre ostatných štátnych príslušníkov tretích krajín. V **Slovinsku** je dĺžka pobytu 5 rokov. Vo **Švédsku** je požadovaná dĺžka pobytu 4 roky namiesto 5 rokov pre všetkých štátnych príslušníkov tretích krajín.

V **Nórsku** je požadovaná dĺžka pobytu skrátená na 3 roky oproti bežným 7 rokom.

Osem členských štátov (**AT, CY, FI, FR, LV, LU, PL**) nemá zjednodušený prístup k štátnej príslušnosti pre osoby bez štátnej príslušnosti.

Významný počet členských štátov (vrátane **AT, HR, CY, FI, FR, LT, LU, LV, MT, PT, RO a ES**) vyžaduje, aby osoby bez štátnej príslušnosti spĺňali rovnaké všeobecné podmienky ako iné osoby uchádzajúce sa o občianstvo.

V **Spojenom kráľovstve** môžu osoby bez štátnej príslušnosti získať povolenie na pobyt s neobmedzenou platnosťou po piatich rokoch nepretržitého pobytu a 12 mesiacov potom, ako požiadali o občianstvo.

V **Írsku** môže minister pre spravodlivosť a rovnosť na základe svojej výlučnej diskrečnej právomoci rozhodnúť o odpustení podmienok naturalizácie pre osoby bez štátnej príslušnosti s uznaným postavením.³⁸

³⁷ http://eudo-citizenship.eu/databases/modes-of-acquisition?p=&application=new_globalModesAcquisiti on&search=1&modeby=country&country=Hungary&y ear=2016&idmode=A23

³⁸ Oddiel 16 ods. 1 písm. g) zákona o írskej štátnej príslušnosti a občianstve z r. 1956 (v znení zmien).

Okrem toho osoby s uznaným postavením bez štátnej príslušnosti nemusia platiť poplatok za vydanie potvrdenia o naturalizácii.³⁹

9 Situácia maloletých osôb bez štátnej príslušnosti

9.1 DETI, KTORÉ SA V ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH NARODILI BEZ ŠTÁTNEJ PRÍSLUŠNOSTI

Niektoré členské štáty umožňujú deťom, ktoré sa na ich území narodili bez štátnej príslušnosti, prístup k svojej štátnej príslušnosti. Veľká väčšina umožňuje prístup k štátnej príslušnosti prostredníctvom uplatnenia zásady *ius soli*, pričom prístup sa poskytuje automaticky pri narodení alebo podlieha istým podmienkam a podrobnostiam. Iné členské štáty umožňujú prístup k štátnej príslušnosti prostredníctvom rôznych konaní. Vo väčšine členských štátov existujú medzery v uplatňovaní právnych predpisov, čo znamená, že deti, ktoré sa narodili bez štátnej príslušnosti na ich území, nemajú prístup k štátnej príslušnosti.

V 18 členských štátoch (**AT, BE, HR⁴⁰, EE⁴¹, FI, FR⁴², DE, HU, IE⁴³, IT, LU⁴⁴, NL, LT, CZ, PL, PT, SE, UK**) a **NO** môže dieťa, ktoré sa v krajine narodí bez štátnej príslušnosti, získať štátnu príslušnosť rôznymi spôsobmi a na základe rôznych podmienok.

V **Holandsku** môže dieťa získať občianstvo po 3 rokoch legálneho pobytu.

V niekoľkých členských štátoch sa vyžaduje, aby dieťa narodené v členskom štáte alebo jeho rodičia mali legálny pobyt. V **Maďarsku** sa deti narodené osobám bez štátnej príslušnosti považujú za maďarských občanov, ak sa nepreukáže inak.

³⁹ Predpis 13 ods. 2 písm. a) zákona o írskej štátnej príslušnosti a občianstve z r. 2011.

⁴⁰ Aj v prípade, ak sú rodičia neznámi, majú neznáme občianstvo alebo sú bez štátnej príslušnosti.

⁴¹ Podmienky uvedené v článku 13 zákona o občianstve.

⁴² Vo Francúzsku sa vzťahuje na osoby narodené vo Francúzsku osobám bez štátnej príslušnosti alebo rodičom, ktorí na dieťaťa nemôžu preniesť svoju štátnu príslušnosť.

⁴³ Osoba narodená na ostrove Írsko je írskym občanom od narodenia, ak nemá nárok na občianstvo žiadnej inej krajiny (oddiel 6 článok 3 írskeho zákona o štátnej príslušnosti a občianstve z r. 1956). Zákon zakotvuje aj predpoklad írskeho občianstva pre novonarodené opustené deti, ak sa nepreukáže opak (oddiel 10).

⁴⁴ V LU sa takto postupuje aj v prípade rodičov bez štátnej príslušnosti alebo v prípade rodičov, ktorí nemôžu svoju štátnu príslušnosť preniesť na dieťa. Rovnako sa postupuje vo FR.

V **Českej republike** získava dieťa bez štátnej príslušnosti v krajine štátnu príslušnosť ČR, ak sú obaja rodičia bez štátnej príslušnosti a ak majú rodičia legálny pobyt dlhší ako 90 dní.

V **Estónsku** sa maloletému do 15 rokov veku, ktorý sa narodil v Estónsku alebo sa bezprostredne po narodení natrvalo usadil v Estónsku spolu s rodičom/rodičmi, udeľuje estónske občianstvo prostredníctvom naturalizácie v prípade, ak žiadny štát neuznáva ich občianstvo alebo ak rodičia v Estónsku žili najmenej päť rokov pred narodením dieťaťa. Na účel zrieknutia sa udeleného estónskeho občianstva sa vyžaduje, aby rodičia predložili žiadosť pred tým, ako dieťa dovŕši prvý rok; inak sa dieťaťu udelí estónske občiansko automatickou naturalizáciou.

Dieťa osôb bez štátnej príslušnosti, ktoré majú trvalý legálny pobyt v **Litve**, získava litovské občianstvo bez ohľadu na to, kde sa narodilo. Dieťa môže získať občianstvo, ak nemá známych rodičov.

V **Lotyšsku** sa od dieťaťa aj jeho rodičov vyžaduje miesto trvalého pobytu. V prípade novonarodeného dieťaťa, nie je požiadavka na legálny pobyt v Lotyšsku. Novonarodené dieťa možno zaregistrovať ako občana Lotyšska spolu so zaznamenaním skutočnosti narodenia (na základe žiadosti jedného rodiča). Dieťa získa zákonný pobyt v Lotyšsku, ak bolo zaregistrované ako osoba bez štátnej príslušnosti a následne požiadalo o občianstvo. Ak bolo dieťa zaregistrované ako osoba bez štátnej príslušnosti (rodičia pri registrácii dieťaťa nepožiadali o občianstvo) a ak požiadajú o občianstvo až po zaregistrovaní dieťaťa, vyžaduje sa, aby rodič, ktorý žiada o občianstvo dieťaťa, mal pobyt v trvaní najmenej piatich rokov. Ak jeden z rodičov žiada o občianstvo pri registrácii narodenia, vyžaduje sa, aby mal tento rodič pobyt v krajine (nie 5 rokov).

V **Slovinsku** sa akémukoľvek dieťaťu narodenému na území Slovinska udelí slovinské občianstvo v prípade, ak sú rodičia neznámi, neznámeho občianstva alebo sú bez štátnej príslušnosti. Ak rodičia nemôžu preniesť občianstvo na svoje dieťa, dieťaťu sa udelí slovinské občianstvo.

Dieťa narodené v **Slovenskej republike** získa štátnu príslušnosť za predpokladu, že sú jeho rodičia bez štátnej príslušnosti alebo ak nemôžu preniesť svoju štátnu príslušnosť na dieťa.

Rakúsko vo všeobecnosti neuplatňuje zásadu *ius soli* okrem prípadov nájdencov. Dieťa bez štátnej príslušnosti narodené v Rakúsku sa môže naturalizovať na základe zjednodušených podmienok získania občianstva.

Vo **Švédsku** nemôže dieťa bez štátnej príslušnosti získať štátnu príslušnosť na základe zásady *ius soli*. Z tohto dôvodu sa dieťa narodené vo Švédsku môže stať švédskym občanom predložením oznámenia o tom, že: a) má povolenie na trvalý pobyt, právo pobytu alebo preukaz o pobyte vo Švédsku, b) žilo vo Švédsku 2 roky a c) nedosiahlo vek 18 rokov.

Dieťa narodené bez štátnej príslušnosti v **Spojenom kráľovstve** môže mať nárok na britské občianstvo, ak:

- ★ sa jeden z rodičov stane britským občanom alebo získa pobyt v UK pred tým, ako dieťa dosiahne vek 18 rokov, alebo
- ★ žije v UK počas prvých 10 rokov svojho života.
- ★ je a vždy bolo bez štátnej príslušnosti, má menej ako 22 rokov a v UK žilo nepretržite po dobu 5 rokov.

9.2 DETI NARODENÉ V EXILE

Jeden z hlavných problémov, ktorému EÚ čelí v dôsledku migračnej krízy, je veľký počet detí, ktoré sa narodili počas cesty z krajín pôvodu alebo pobytu rodičov do EÚ. Väčšina týchto detí nemá cestovné doklady ani rodné listy. K týmto deťom treba pridať aj maloletých, ktorí prišli bez dokladov. Existuje len málo informácií o tom, ako štáty zaobchádzajú s týmito deťmi, ktoré existujú fyzicky, ale nie právne.

V **Belgicku** je počet žiadateľov o azyl prichádzajúcich s rodnými listami zanedbateľný. Pre úrady teda nie je rozdiel, či sa tieto deti narodili v krajine pôvodu alebo na ceste do Belgicka.

HU, LT, LU a SI potvrdili, že týmto deťom nemôžu vydať rodný list.

V **Rakúsku** sa deťom prichádzajúcim bez dokladov vydáva rodný list, ak je im priznané postavenie utečenca alebo v prípade stavu bez štátnej príslušnosti alebo nejasného štatútu občianstva, ak je ich zvyčajné miesto pobytu v Rakúsku.

Všetkým deťom, ktoré sa narodili v Rakúsku, bez ohľadu na ich migračný štatút sa vydáva rodný list.

Osobám bez štátnej príslušnosti sa navyše v rámci azylovej procedúry vydávajú doklady, ako napr. doklad o pobyte počas trvania azylovej procedúry alebo cestovný doklad v prípade, ak bol udelený štatút alebo doklad v súvislosti s tolerovaným pobytom.

V **Českej republike** sa deťom prichádzajúcim bez rodného listu nevydáva rodný list, ale ak získajú medzinárodnú ochranu, získajú aj povolenie na pobyt a cestovný doklad. Aj keď

o medzinárodnú ochranu nepožiadajú, môžu získať cestovný doklad totožnosti.

Stera

Stera a Mohamed sa narodili v roku 2005 a v roku 2008 v krajine X v EÚ kurdským rodičom zo Sýrie. Ich otec nikdy nemal štátnu príslušnosť. Matka má sýrsku štátnu príslušnosť, nemôže ju však preniesť na svoje deti. Právo krajiny X týkajúce sa štátnej príslušnosti obsahuje málo známe ustanovenie umožňujúce deťom bez štátnej príslušnosti narodeným krajine uchádzať sa o štátnu príslušnosť po piatich rokoch bežného pobytu. Rodičia Stery a Mohameda sa o tomto ustanovení dozvedeli až v roku 2014.

V **Nemecku** vydávajú úrady dieťaťu len také potvrdenie a/alebo povolenie na pobyt, ktoré sa vzťahuje na príslušnú fázu konania v súlade s nemeckým utečeneckým právom a/alebo na postavenie dieťaťa v súlade s nemeckým právom o pobyte. Dokument obsahuje upozornenie, že osobné údaje sú založené na informáciách, ktoré o dieťati poskytli rodičia.

Fínsko využíva informácie, ktoré rodičia poskytli počas imigračných procedúr. Osobné informácie nie sú v tomto prípade potvrdené.

V **Taliansku** závisí možnosť udelenia akéhokoľvek typu dokladu deťom narodeným počas cesty do Európy od právneho postavenia jeho rodičov.

Ak sa dieťa-cudzinec narodí počas cesty do Európy, v **Litve** musia rodičia pre vydanie cestovného dokladu kontaktovať veľvyslanectvo svojej krajiny. Ak sú rodičia bez štátnej príslušnosti, musia kontaktovať veľvyslanectvo krajiny svojho trvalého pobytu.

Lotyšsko môže zaregistrovať dieťa narodené mimo Lotyšska, ak existuje potvrdenie o narodení dieťaťa vydané zdravotníckym zariadením alebo lekárom a ak narodenie dieťaťa nebolo zaregistrované v krajine narodenia.

Holandsko povoľuje, aby deti narodené mimo Holandska bez rodného listu mohli požiadať o súdne vyhlásenie, v ktorom sa uvádzajú údaje o narodení. Súdne vyhlásenie nahrádza rodný list.

Švédsko vydáva doklady len v prípade, ak dieťaťu bolo udelené povolenie na pobyt vo Švédsku. V **Slovenskej republike** je maloletý oprávnený na získanie tolerovaného pobytu.

V **Spojenom kráľovstve** sa dieťaťu, ktorému bolo priznané postavenie osoby štátnej príslušnosti a spĺňa príslušné požiadavky, udeľuje na „povolenie na pobyt pre osoby bez

štátnej príslušnosti“ a v dôsledku toho získa biometrické povolenie na pobyt.

Nórsko udeľuje doklady aj v prípade, ak je dieťaťu priznané postavenie utečenca (cestovný doklad pre utečenca) alebo ak dieťa získa povolenie na pobyt z humanitárnych dôvodov (vydá sa pas pre cudzinca).

Francúzsko a **Portugalsko** sa vyjadrili, že takúto situáciu neriešili.

9.3 KONANIE NA URČENIE POSTAVENIA DETÍ NARODENÝCH V EXILE ALEBO DETÍ BEZ ŠTÁTNEJ PRÍSLUŠNOSTI PRICHÁDZAJÚCICH NA ÚZEMIE ČLENSKÝCH ŠTÁTOV

V žiadnom z členských štátov neexistuje osobitné konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti upravené pre takéto deti.

BE, CZ, FI, FR, HU, IT, LV, LT, LU, SI, SE a UK⁴⁵ používajú rovnaké konanie ako u dospelých. V **Nemecku** je určovanie súčasťou iného konania (t. j. žiadosti o azyl, žiadosti o pobyt alebo žiadosti o občianstvo).

V **Chorvátsku** sa používa ad hoc konanie.

9.4 PRÁVNE ZASTUPOVANIE DETÍ

Väčšina členských štátov, ktoré využívajú rovnaké administratívne konanie ako pri dospelých, zaručuje právne zastupovanie maloletého počas administratívneho konania v prípade, ak ide o maloletého bez sprievodu.

Vo **FI, IT**⁴⁶, **LV, LT, LU, SI, SE a NO** sa vymenúva zástupca (opatrovník alebo ad hoc úradník), keď maloletý bez sprievodu vstupuje do krajiny, a to nielen na účel určenia stavu bez štátnej príslušnosti. Poskytuje sa aj právne zastupovanie.

V **Belgicku** má opatrovnícka služba zodpovednosť za zabezpečenie súdnej ochrany maloletých bez sprievodu (nie iba v rámci konaní na určenie stavu bez štátnej príslušnosti). V prípade osoby bez štátnej príslušnosti opatrovník maloletého zastupuje počas konania na určenie štátnej príslušnosti a zabezpečuje, aby malo dieťa počas súdneho konania vhodné právne zastupovanie.

V **Českej republike** MVO navštevujú väčšinu zariadení, do ktorých sú MBS umiestňovaní a maloletého môžu zastupovať spolu s opatrovníkom. Záujmy maloletého však zastupuje opatrovník a maloletý môže požiadať o právne zastupovanie podľa potreby.

⁴⁵ UK uplatňuje rovnaké konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti ako pri dospelých, zároveň však uplatňuje zásadu najlepšieho záujmu dieťaťa.

⁴⁶ Vo všetkých administratívnych alebo súdnych konaniach.

V **Nemecku** sa MBS umiestňuje do oficiálnej starostlivosti Úradu starostlivosti o mládež (*Jugendamt*) a na právne zastupovanie sa vymenúva opatrovník. Ak je to potrebné, Úrad starostlivosti o mládež prideli maloletému advokáta.

Maďarsko vymenúva ad hoc opatrovníka, ktorý MBS zastupuje počas konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti, pričom MBS má nárok na konzultáciu s právnym zástupcom.

Andreea

Andreea má osem rokov. Narodila sa a žije so svojím otcom a súrodencami v krajine X v EÚ. V čase, keď sa Andreea narodila, stratila jej matka doklad totožnosti. Andreeino narodenie tak nemohlo byť zapísané do matriky, keďže obaja rodičia nepotvrdili svoju totožnosť platnými dokladmi. Andreeina matka získala nový doklad totožnosti až po roku od narodenia dcéry a rodičia nevedeli, ako požiadať o zápis do matriky. Matka odišla pracovať do hlavného mesta a rodina s ňou stratila kontakt. Pre chýbajúce doklady nemôže Andreea chodiť do školy, poberať akékoľvek štátne príspevky či bezplatne navštíviť lekára. Jej otec povedal: „Nedávno mala silnú chrípku, a tak sme šli do nemocnice pre lieky, no na vyšetrenie a recept sme použili doklad jej mladšej sestry. Našťastie ešte nemusia mať preukaz totožnosti a na rodnom liste nie je fotografia, a pretože je menšia a drobnejšia, nikto neodhalil, že je v skutočnosti staršia.“

V **Taliansku** vymenúva opatrovníka sudca pre opatrovníctvo. Hoci neexistuje právny nárok na poskytnutie právnej pomoci, v týchto typoch prípadov dostáva MBS počas procedúry relevantnú pomoc.

V **Lotyšsku** môže žiadateľ získať právnu pomoc len na svoje náklady alebo prostredníctvom MVO. Úrad pre občianstvo a migračné veci napriek tomu s danou osobou úzko spolupracuje, poskytuje jej všetky potrebné informácie a pomáha jej získať požadované informácie a doklady.

Spojené kráľovstvo vymenúva opatrovníka, právna pomoc však pre žiadateľov o občianstvo nie je dostupná.

Chorvátsko, Poľsko a **Nórsko** vymenúvajú právneho zástupcu pre žiadateľov o medzinárodnú ochranu.

9.5 DÔKAZNÉ BREMENO V RÁMCI KONANIA NA URČENIE STAVU BEZ ŠTÁTNEJ PRÍSLUŠNOSTI

V krajinách, ktoré uplatňujú rovnaké konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti ako pri dospelých, je dôkazné bremeno na žiadateľovi.

Iba v **Nemecku** majú úrady diskrečnú právomoc na určenie stavu bez štátnej príslušnosti. V rámci diskrečného rozhodnutia na určenie stavu bez štátnej príslušnosti príslušný orgán zohľadní predpokladaný nedostatok dôkazov (*anzunehmender Beweisnotstand*) s ohľadom na daného maloletého. Vykonáva sa v jeho/jej záujme (najlepšom záujme dieťaťa).

V **Českej republike** administratívny orgán väčšinou potvrdí stav udávaný dieťaťom, keďže nástroje na verifikáciu štátnej príslušnosti alebo stavu bez štátnej príslušnosti sú zvyčajne výrazne nedostatočné.

Príloha 1: Model najlepších postupov v rámci konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti (Príručka UNHCR na ochranu osôb bez štátnej príslušnosti, 2014)

FAKTORY, KTORÉ TREBA ZOHĽADNIŤ PRI ZAVEDENÍ KONANIA NA URČENIE STAVU BEZ ŠTÁTNEJ PRÍSLUŠNOSTI⁴⁷

Konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti štátom pomáhajú splniť svoje záväzky vyplývajúce z Dohovoru o postavení osôb bez štátnej príslušnosti z roku 1954. Štáty majú veľkú mieru rozhodovacej právomoci, pokiaľ ide o nastavenie a fungovanie týchto konaní, keďže dohovor z roku 1954 sa o týchto otázkach nezmieňuje. Súčasné postupy členských štátov sa líšia, pokiaľ ide o typy konaní na určenie stavu bez štátnej príslušnosti a príslušný zodpovedný orgán. Štáty si môžu zvoliť centralizované konanie alebo konanie vykonávané miestnymi úradmi.

Určenie stavu bez štátnej príslušnosti môže byť zložité a náročné, ale v záujme štátov aj osôb bez štátnej príslušnosti je, aby bolo konanie na určenie **jednoduché, spravodlivé a efektívne**. Na tento účel možno upraviť existujúce administratívne konanie tak, aby zahŕňalo aj konanie na určenie stavu bez štátnej príslušnosti. Faktory, na ktoré treba prihliadať, zahŕňajú: administratívnu kapacitu, existujúcu expertízu týkajúcu sa otázok bez štátnej príslušnosti, ako aj očakávanej veľkosti a profilu populácie osôb bez štátnej príslušnosti v danom štáte.

Procedurálne záruky: Je dôležité, aby v každom kombinovanom konaní bola jasne stanovená definícia osoby bez štátnej príslušnosti, aby sa jasne používala a aby boli zachované procedurálne záruky a dôkazné normy.

Kompetentné orgány: Niektoré členské štáty sa rozhodli **začleniť konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti** do kompetencie imigračných úradov. Iné štáty

zverujú určovanie stavu bez štátnej príslušnosti orgánom zodpovedným za otázky štátnej príslušnosti (t. j. ministerstvu spravodlivosti), napr. spracovanie žiadostí o naturalizáciu alebo overovanie žiadostí o štátnu príslušnosť. Keďže niektoré osoby bez štátnej príslušnosti môžu byť utečencami, niektoré štáty kombinujú konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti a udelenia postavenia utečenca.

Požiadavky dôvernosti pri posudzovaní žiadostí o žiadateľov o azyl a utečencov musia byť zachované bez ohľadu na typ alebo miesto určovania stavu bez štátnej príslušnosti v danom štáte.

Zjednodušené konanie a prístup. Jednoduchý prístup žiadateľov z rôznych častí štátu možno zabezpečiť prostredníctvom rozličných opatrení: umožnenia písomných žiadostí/predtlačných formulárov, ktoré sa predkladajú miestnym orgánom na následné zaslanie centrálnemu administratívne orgánu, ktorý môže koordinovať a riadiť primerané preskúmanie príslušných skutočností na miestnej úrovni vrátane osobného pohovoru so žiadateľom, ústnych žiadostí prostredníctvom tlmočníka a pod.

Pri plánovaní konaní na určovanie stavu bez štátnej príslušnosti hrá veľkú úlohu ich **náročnosť z hľadiska finančných a ľudských zdrojov**. Náklady je možno vyvážiť úsporami dosiahnutými v rámci iných administratívnych mechanizmov, ktoré by osoby bez štátnej príslušnosti inak využívali (napr. povolenie na pobyt, naturalizácia a pod.)

V nasledujúcom diagrame uvádzame jednotlivé kroky štandardného konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti vrátane procedurálnych záruk, dôkazného bremena a štandardného stupňa dokazovania, ktoré členské štáty považujú za relevantné a primerané príklady dobrých postupov.

⁴⁷ UNHCR, *Handbook on Protection of Stateless Persons* [Príručka na ochranu osôb bez štátnej príslušnosti], 30. jún 2014, dostupné na: <http://www.refworld.org/docid/53b676aa4.html>
Pre viac informácií o existujúcich konaniach na určenie stavu bez štátnej príslušnosti: UNHCR, *Good Practices Paper – Action 6: Establishing Statelessness Determination Procedures to Protect Stateless Persons*, 11. Júl 2016 [Správa o dobrých postupoch: konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti], dostupné na: <http://www.refworld.org/docid/57836cff4.html>

Príloha 2: Diagram štandardného konania na určenie stavu bez štátnej príslušnosti

